

А.В.Блануца (Київ), Л.Ю.Жеребцова (Дніпропетровськ)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА БАЛТІЙСЬКОГО РЕГІОНУ: ЛИТВА ТА ПОЛЬЩА»

8–10 червня 2006 р. у м. Клайпеді (Литва) відбулася перша міжнародна наукова конференція, присвячена висвітленню багатогранних аспектів історії й культури Балтійського регіону. Організатором такого представницького форуму (його учасниками були науковці з Литви, Польщі, України та Японії) виступив Інститут історії й археології Балтійського регіону Клайпедського університету в особі його керівництва С.Поците й Р.Слюжинскаса.

Учасниками конференції стали вчені з провідних литовських (Вільнюський інститут культури, філософії та мистецтв, Інститут литовської мови й фольклору, Клайпедський університет, Литовська академія музики й театру, Литовський інститут історії, Литовський університет архітектури в Каунасі, Університет Миколаса Ромеріса у Вільнюсі, Вільнюський педагогічний університет, Вільнюський університет та Університет Вітовта Великого в Каунасі), польських (Інститут археології й етнографії Польської академії наук, Університет у Білостоці, Ягеллонський університет, Університет Казимира Великого в Бидгощі, Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Університет Миколая Коперніка в Торуні, Університет у Щецині, Шльонський університет у Катовіце, Варшавський університет), українських (Інститут історії України НАНУ, Дніпропетровський національний університет) та японських (Киотський університет) наукових інституцій. Загалом на 7 секційних засіданнях була виголошена 81 доповідь.

Секція соціальної історії проводила засідання в камерній атмосфері, де, окрім суто історичних, порушувалися проблеми релігії, моди, ментальності, ідентичності населення Литви й Польщі від середньовіччя до наших часів. Представниця України *Л.Жеребцова* висвітлила роль євреїв-митників в економічній системі Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ) у кінці XV – середині XVI ст. на прикладі найбільш заможних орендарів. Інший представник України *А.Блануца* розглянув діяльність князів ВКЛ і Речі Посполитої щодо земельного обігу в XVI ст. на прикладі Луцького повіту Волинського воєводства. Литовська дослідниця *В.Камунтавічене* зупинилася на формуванні та розвитку Каунаського деканату та його приходів у XV–XVII ст., а *Я.Клачков* приділив увагу діяльності вільнюського протестантського костелу у XX ст.

Деякі вчені у своїх виступах аналізували литовські періодичні видання. Так, дослідниця з Японії *С.Кай* простежила географічний образ Литви, сформований у свідомості її інтелектуалів початку XIX ст. на основі сатиричного журналу «Відомості Брукові». Торунська вчена *Й.Гомолішек* розглянула історію функціонування газети «Іскра», що була голосом студентської молоді в Литві в міжвоєнний період.

Проблемам польсько-литовських відносин у діаспорі в Сполучених Штатах Америки в кінці XIX – на початку XX ст. була присвячена доповідь *Д.Данкуте*. *А.Янужит* зупинилася на дискусії литовських істориків П.Клімаса й А.Вольдемара, яка точилася на початку XX ст. щодо понять «націоналізм», «національна ідентичність» і проблем подальшого розвитку Литви після Першої світової війни. *Р.Мікніс* торкнувся проблем історичної пам'яті, багатокультурності Вільнюса у зв'язку з формуванням сучасної литовської національної ідентичності на основі переосмислення історичної, політичної та культурної ролі ВКЛ.

Дослідження ментальності того чи іншого історичного періоду завжди викликали жвавий інтерес. Так, *Я.Думановський*, вивчаючи моду XVIII ст., зокрема зміну типів форм шляхетського вбрання, намагався дослідити механізми суперництва в суспільстві, простеживши процеси вдосконалення й девальвації моди, пов'язані з ідентифікацією особи чи групи. Його колега *С.Роцак* виділив особливості ментальності шляхетського стану Речі Посполитої обох народів XVII–XVIII ст. в порівнянні з дворянським станом Західної Європи на основі рукописних джерел (щоденники, особисті нотатки, рукописні книги, газети).

Чи не найбільш представницькою була секція «Політична та військова історія», у роботі якої взяла участь 17 учених. Зокрема *Е.Вішка* висвітлив особливості морської служби козаків за часів королювання Владислава IV. Кілька доповідей було присвячено повстанням у Литві: *М.Кухарський* розглянув особливості повстанського руху 1788 р., *Д.Наврот* – 1812 р., а *Г.Гзелла* – 1862–1864 рр. Проблеми воєнної історії Східних Прус були порушені у виступах польських істориків *Я.Центека* й *М.Голона*.

Низка доповідей стосувалася різних військово-політичних аспектів міжвоєнного періоду. Так, *С.Григаравчюте* розглянула історіографію проблеми політичних відносин між Литвою та Польщею в 1918–1939 рр., *А.Гумуляускас* проаналізував литовсько-польські відносини між двома світовими війнами, а *Т.Туменас* висвітлив латвійську реакцію на литовсько-польський конфлікт 1920–1921 рр. Польські ж учені у своїх виступах розглянули питання виборів до Віленського сейму в 1922 р. (*З.Беганський*), політики II Річпосполитої щодо литовців протягом 1920–1939 рр. (*В.Шлечинський*), розстановки військово-морських сил у Балтійському регіоні міжвоєнного періоду (*М.Кротофіл*) і створення полку уланів у польському війську в 1918 р. (*А.Смолінський*). Кілька виступів стосувалися відносин Литви й Польщі в радянський період (*Г.Шехович*, *А.Лазаускас* й *Я.Гзелла*).

Не менш жваво проходила робота й у секції культурології. Польська вчена *Й.Гвюжджик* розглянула діяльність жіночих монастирів у Литві (переважно тих, що підпорядковувалися Вільнюсу) за часів ВКЛ та до XVII ст. на основі книг із відповідних бібліотек. Подібне дослідження зробила її колега *І.Петжкевич* відносно чоловічих монастирів Вільнюса. Народженню міфу про Литву в польській культурі XIX ст. присвятив свою доповідь *К.Буховський*. *М.Литвинович* розглянула відображення литовських старожитностей у творах польських письменників XIX ст. (*Й.Крашевського*, *Т.Нарбута*, *Л.Юцевича*). *Г.Ілгевич* висвітлила діяльність польських нелегальних культурних організацій у Вільнюсі на рубежі XIX–XX ст. На думку *І.Міклашевич*, навчання рідною мовою було одним із джерел формування національної свідомості поляків у Литві після Другої світової війни.

В.Апанавічене розглянула польські впливи на розвиток литовської музики кінця XIX – початку XX ст., а *Р.Гайдамавічюте* – зв'язки литовських і польських музикантів другої половини XX ст. Деякі доповіді відображали особливості розвитку культурних поглядів литовської та польської молоді. Зокрема *А.Миколайтите* звернула увагу присутніх на два альманахи, які видавалися в 1920-х рр. польською молоддю в Литві й були присвячені тогочасним літературним зв'язкам між обома народами. Сучасні особливості розвитку соціально-культурної орієнтації литовської та польської молоді після переломних подій 1989 р. дослідила *А.Стейкунене*.

Слід виділити також виступи *В.Ольшевського*, який висвітив особливості етнографічних праць литовського етнолога, директора Етнографічного музею в Торуні (Польща) Марії Знамеровської-Пруфферової, присвячених рибальству й ремісництву часів ВКЛ, *М.Шулакевича*, присвячену деяким аспектам проблеми часу в сучасному литовському суспільстві й колективну доповідь *Р.Повілайтіса* та *В.Вазноніса*, які відобразили село і його культуру в сучасному глобальному світі в Литві й Польщі.

Секція археології була найменш чисельною. Проте це не завадило вченим плідно попрацювати. *К.Пермінас* виділив особливості культурного ландшафту та місцезнаходження човнів-довбанок, що були знайдені біля озера Плателай. *М.Бразаускас* розглянув перспективи використання методу дендрохронологічного датування для визначення часу походження деревини на прикладі знайдених у басейні рр. Вістули й Немана дубових дощок. Серія доповідей була присвячена підводним знахідкам. *В.Шульта* дослідив залишки середньовічних литовських мостів, які були знайдені в ході підводних археологічних розкопок у Тракаї й Плотелах, а його колега *А.Кола* розглянув залишки ранньосередньовічних мостів на території Польщі. Нарешті, *В.Жулкус* розповів про результати та перспективи підводних досліджень у територіальних водах Литви.

На конференції працювала й секція етнології, де доповіді були присвячені традиційним звичаям литовців та поляків. Так, *Г.Южала* розповів про весняні колядки обох народів, їх жанри, провів паралелі між різними культурами. *К.Рутковська* виділила регіональні особливості народних обрядів на межі литовської та польської мови й культури, а *Л.Петрошене* порівняла мелодії народ-

них пісень литовців і польських етнічних груп (мазурів, кашубів). *А.Томашевич* та *Й.Мардоса* дослідили польські весільні традиції на південному сході Литви в кінці ХХ ст. в аспекті міжкультурних досліджень. Також слід виділити доповіді *А.Надольської-Стичинської*, яка представила предмети культури Західної, частково Північної й Східної Африки з колекції Морського національного музею в Щецині (Польща), а також *Й.Дембінського*, котрий висвітлив історію караїмської меншини на території Литви з часів ВКЛ до сьогодення.

Сучасні проблеми та історичні екскурси з політичної історії Литви й Польщі обговорювалися в секції політології. *А.Пукито* нагадав про ідею відродження Речі Посполитої на початку ХХ ст., *В.Юрєніє* порівняла активність руху литовських та польських жінок наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. на північному заході Литви, які створювали просвітницькі гуртки, брали участь у національному русі, боролися за рівні з чоловіками права. *А.Вишняускас* розглянула ідею створення законодавчих зборів у Литві в 1920-х рр. *С.Червона* дослідила національний литовський рух і польське питання в Литві у 1980-х – 1990-х рр.

Сучасним проблемам були присвячені доповіді *О.Тетерської*, яка виділила спільні й відмінні риси вступу Польщі та Литви до Європейського Союзу (ЄС), *Г.Новіцького*, котрий розглянув сучасне місцеве самоуправління в контексті його регуляційних механізмів. *З.Карпус* висвітлив позицію Польщі стосовно вступу Литви до структур ЄС, а *Б.Стахов'як* проаналізувала шлях країн Балтійського регіону до інформаційного суспільства.

На конференції також працювала секція літературознавства й філології, яка займалася виключно специфічними питаннями.

Загалом робота форуму була організована на високому рівні, про що свідчить і вихід до його початку тез англійською, польською, литовською й російською мовами (*Baltijos regiono istorija ir kultūra: Lietuva ir Lenkija. Tezes. 8–10 birželio 2006 m. – Klaipėda, 2006. – 207 p.*).